

УДК 373.2.016:81'233:316.772.4]:784.67

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2026-22.12>

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОЇ ПІСНІ

КОТЕЛЯНЕЦЬ ЮЛІЯ СЕРГІЇВНА

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
y.s.kotelianets@cuspu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-3932-1824

ЗІМАКОВА ЛІЛІЯ ВАСИЛІВНА

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
liliyazimakova1976@gmail.com
orcid.org/0000-0001-8066-5181

БІЛИЧЕНКО ГАННА ВАЛЕРІЇВНА

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»
annasidid1@gmail.com
orcid.org/0000-0002-4288-2721

Анотація. У статті розкрито теоретико-методичні засади використання дитячої пісні як ефективного лінгводидактичного засобу дошкільної освіти в умовах реалізації сучасних педагогічних підходів. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення традиційної ролі пісні в освітньому процесі закладів дошкільної освіти та посилення її безпосереднього впливу на формування мовленнєво-комунікативної компетентності дошкільників. Обґрунтовано доцільність застосування комунікативного, діяльнісного, інтегрованого, компетентнісного, ігрового та синергетичного підходів у мовленнєвому розвитку дітей засобами дитячої пісні.

Проаналізовано наукові праці вітчизняних дослідників, нормативні документи та освітні програми, що регламентують розвиток мовлення дітей дошкільного віку. Представлено результати анкетування вихователів закладів дошкільної освіти та студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», які засвідчують переважно емоційно-художнє використання дитячих пісень і недостатню реалізацію їх лінгводидактичного потенціалу. Виявлено основні труднощі педагогів у мовленнєвій роботі з пісенним матеріалом та окреслено потребу в методичних орієнтирах.

Запропоновано підходи до цілеспрямованого добору пісенного репертуару відповідно до вікових можливостей дітей і конкретних мовленнєвих завдань, а також визначено напрями інтеграції пісні як лінгводидактичного засобу. Представлено методику проведення вихователем ЗДО інтегрованого мовленнєво-музичного заняття. Доведено, що використання дитячої пісні створює природні умови для формування звукової культури та граматичної будови мовлення, збагачення та активізації словникового запасу, розвитку зв'язного мовлення та комунікативних умінь дошкільників.

Ключові слова: дитяча пісня, розвиток мовлення, мовленнєво-комунікативна компетентність, «Дошкільна освіта», освітні підходи, інтегроване навчання, ігрові методи, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток мовлення дітей дошкільного віку в Україні визначається впливом соціокультурних, освітніх і технологічних чинників. Формування мережевого інформаційного середовища та

доступність цифрових ресурсів розширюють можливості пізнавальної активності дитини й засвоєння освітніх компетентностей, істотно впливаючи на формальну й неформальну дошкільну освіту. Водночас оновлення нор-

мативно-правової бази дошкільної освіти, зорієнтованої на компетентнісний і особистісно орієнтований підходи, зумовлює потребу в переосмисленні традиційних методик та впровадженні інтегрованих, діяльнісних, ігрових та інформаційно-комунікаційних підходів до формування мовленнєво-комунікативної компетентності дошкільників.

У цьому контексті особливої актуальності набуває пошук доступних і привабливих для дітей лінгводидактичних засобів. Дитяча пісня як синтетичний вид мистецтва має значний потенціал для гармонійного поєднання мовленнєвого, музичного й емоційного розвитку дитини. Проте в сучасній дошкільній педагогіці її здебільшого розглядають як засіб естетичного та емоційного виховання, тоді як дидактичні можливості пісні у формуванні мовленнєво-комунікативної компетентності реалізуються фрагментарно. Попри наявність методичних напрацювань, у практиці закладів дошкільної освіти пісенний матеріал переважно використовується як опосередкований засіб навчання, без системної роботи над мовленням дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впровадження компетентнісного підходу в систему дошкільної освіти всебічно представлена в наукових працях А. Богуш, О. Білан, Г. Беленької, Н. Гавриш, Т. Піроженко, О. Половіної та інших учених. Поняття, структура й зміст мовленнєво-комунікативної компетентності дошкільника визначені в Державному стандарті дошкільної освіти (2025), чинних освітніх програмах для закладів дошкільної освіти, а також у працях В. Бенери, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Маліновської, Т. Піроженко та ін. [5; 1; 2].

Вагому роль пісні у всебічному, зокрема мовленнєвому, розвитку дитини обґрунтували видатні педагоги й діячі культури минулого В. Верховинець, М. Леонтович, М. Лисенко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Т. Шевченко та інші. Сучасні наукові дослідження А. Стожок присвячені впливу раннього музичного навчання на розвиток нейронних зв'язків у дітей дошкільного віку, тоді як К. Завалко та К. Балюра розкрили вікові особливості формування

музичних здібностей дошкільників, зокрема розвитку голосу.

Використання мистецьких засобів у мовленнєвому розвитку дошкільників висвітлено в працях Н. Гавриш, Л. Зданевич, К. Крутій, Л. Фесюкової, Л. Шелестової та інших науковців. Вплив музичних занять на розвиток мовлення дітей дошкільного віку досліджували Л. Ліхницька, Н. Маліновська [8]. В. Микільченко та І. Макаренко обґрунтовують доцільність застосування музики як безпосереднього лінгводидактичного засобу в логопедичній практиці [9]. Водночас, незважаючи на наявність ґрунтовних теоретичних напрацювань, методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку засобами дитячої пісні залишається недостатньо систематизованою, що й зумовлює актуальність подальших науково-педагогічних досліджень.

Мета статті теоретично обґрунтувати та методично окреслити можливості використання дитячої пісні як ефективного лінгводидактичного засобу розвитку мовлення дітей дошкільного віку в умовах реалізації сучасних освітніх підходів (комунікативного, діяльнісного, інтегрованого, компетентнісного, ігрового та синергетичного).

Методами дослідницького пошуку обрано: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення), емпіричні (анкетування, аналіз результатів), методи педагогічного моделювання та проектування.

Виклад основного матеріалу. Музика є потужним чинником гармонійного розвитку дитини дошкільного віку, оскільки безпосередньо впливає на її емоційну сферу, пізнавальну активність і мовленнєве становлення. У сучасному освітньому просторі особливої ваги набуває дитяча пісня як інтегрований засіб, що поєднує слово, музику й рух. Саме такий синтез забезпечує природні умови для формування мовленнєво-комунікативної компетентності, адже одночасно активізує слухові, мовленнєві, моторні та емоційно-вольові процеси дитини. У цьому контексті пісня постає не лише як художній феномен, а як ефективний лінгводидактичний інструмент, що відповідає діяльнісному, комунікативному, інтегрованому, ігровому, компетентнісному та синергетичному підходам сучасної дошкільної освіти.

Пісенна діяльність має виразний потенціал для безпосереднього мовленнєвого розвитку дошкільників. У ранньому віці вона сприяє формуванню слухової уваги та фонематичного слуху, що є базовими передумовами мовлення. У дошкільному дитинстві спів активізує словниковий запас, удосконалює звуковимову, інтонаційну виразність, темп і плавність мовлення. У процесі виконання пісень дитина не лише відтворює мовний матеріал, а й усвідомлює емоційні смисли, вчиться інтонаційно передавати почуття, що позитивно впливає на розвиток комунікативних умінь. Емоційна залученість у спів формує позитивне ставлення до мовлення, стимулює інтерес до українського слова й культури, підсилює мотивацію до мовленнєвої діяльності.

З когнітивного погляду пісня сприяє розвитку слухової пам'яті, уваги, уяви та мислення. Водночас її мовленнєвий ефект проявляється у формуванні чіткої дикції, координації дихання й артикуляції, розвитку ритмомовлення та інтонаційної гнучкості, що має також профілактичне значення щодо мовленнєвих порушень. Таким чином, пісня органічно поєднує емоційний, пізнавальний і мовленнєвий розвиток, реалізуючи принципи синергетичного підходу.

У сучасних освітніх програмах дошкільної освіти («Дитина», «Я у Світі», «Впевнений старт» та ін.) пісенна діяльність визначається як важливий засіб розвитку комунікативних здібностей, художнього смаку й емоційної виразності. Спів інтегрує музичний, мовленнєвий і руховий компоненти, створює умови для активної мовленнєвої практики в ігровій формі, що відповідає віковим можливостям дітей та сучасним освітнім підходам.

Ефективність мовленнєвого впливу дитячої пісні значною мірою зумовлена її структурними особливостями. Тексти пісень зазвичай є короткими, образними, емоційно насиченими, побудованими на знайомій дітям лексиці та життєвих ситуаціях. Використання повторів, рим, зменшувально-пестливих форм, звуконаслідувань полегшує запам'ятовування та активізує мовлення. Мелодія з обмеженим діапазоном і поступовим рухом звуків сприяє формуванню інто-

наційної виразності, а ритм розвитку мовленнєвої моторики та узгодженню дихання, артикуляції й темпу мовлення.

Вагомий мовленнєво-дидактичний потенціал має українська народна й авторська пісенна традиція. Зокрема, твори В. Верховинця зі збірки «Весняночка» демонструють ефективність поєднання пісні, руху та гри у формуванні словникового запасу й ритмомовлення. Простота, мелодійність і близькість до народних інтонацій роблять ці пісні доступними й привабливими для дітей, забезпечуючи природну мовленнєву активність [4].

У вітчизняній дошкільній лінгводидактиці ґрунтовно розроблено методику ознайомлення дітей із фольклорними пісненими жанрами. Дослідники наголошують на значенні колискових і календарно-обрядових пісень, які з раннього віку позитивно впливають на психоемоційний стан дитини, а в старшому дошкільному віці сприяють мовленнєвому, моральному й культурному розвитку. Методично обґрунтоване поетапне засвоєння пісенного матеріалу відповідає принципам діяльнісного й компетентнісного підходів. А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик [2], Г. Ватаманюк [3], наголошують на їх використанні з немовлячого віку, коли колискова пісня своїм багаторазовим проспівуванням музичних фраз вузького діапазону в одноманітному ритмі у поєднанні з похитуванням та погойдуванням немовля позитивно впливає на його психічний стан, а вже в старшому дошкільному віці колискові та календарно-обрядові пісні розкривають світ добра, краси й справедливості, вчать моральності, працелюбству, чесності, поваги до праці [3, с. 228–230]. За методичними рекомендаціями дослідників, пісні вивчаються з дітьми усіх вікових груп шляхом прослуховування співу вихователя чи аудіозапису, запам'ятовування слів та фраз у ранньому та молодшому дошкільному віці, та всієї пісні у середньому та старшому.

Сучасні дитячі пісні, пісні-руханки та музичні казки (зокрема, проєкти Milly Tilly Billy Kids Club, «З любов'ю до дітей», «Співочі дзьобики») продовжують традицію інтеграції мистецтва й мовленнєвого розвитку. Вони створюють емоційно насичене освітнє серед-

овище, у якому дитина активно тренує вимову, інтонацію, граматичні структури, розвиває фонематичний слух, пам'ять і увагу, водночас засвоюючи національно-культурні цінності.

Урахування вікових закономірностей музичного, зокрема вокального, розвитку дітей дошкільного віку є необхідною умовою ефективного добору пісенного репертуару. Це дає змогу вихователю орієнтуватися як на пісні, рекомендовані чинними освітніми програмами, так і на сучасний дитячий музичний контент, добираючи його відповідно до вокальних можливостей дитини. За дослідженнями К. Завалко та К. Балюри, розвиток дитячого голосу має поетапний характер: у трирічному віці діти лише опановують уміння підспівувати дорослому або музичному інструменту, при цьому вокально-слухова координація ще є нестійкою; у чотири роки з'являється більша впевненість у співі та здатність до чистого інтонування окремих звуків, у п'ятирічному віці голос стає дзвінкшим і рухливішим, поступово налагоджується узгодженість між слухом і голосом; у шість років відбувається зміцнення голосового апарату, вирівнюється й розширюється діапазон, зростає співучість та інтонаційна виразність [6, с. 56].

Вагомою передумовою результативного використання дитячої пісні є свідомий і цілеспрямований добір пісенного репертуару, а також узгоджена взаємодія вихователя й музичного керівника, що забезпечує реалізацію інтегрованого та синергетичного підходів у мовленнєвому розвитку дошкільників. Водночас за наявності чітких методичних орієнтирів, системи лінгводидактичних прийомів і рекомендованого репертуару вихователь здатен самостійно застосовувати пісню як ефективний засіб розвитку мовлення. Така професійна автономія дає змогу цілеспрямовано інтегрувати пісенний матеріал як у процесі планування навчально-мовленнєвої роботи з віковою групою закладу дошкільної освіти, так і в повсякденних педагогічних ситуаціях, забезпечуючи безперервність і практичну спрямованість мовленнєвого розвитку дітей: у ранкових колах спів зближує дітей, в укриттях знімає тривогу, на прогулянках покращує настрій.

Отже, дитяча пісня постає як багатофункціональний педагогічний і лінгводидактичний ресурс, здатний забезпечувати безпосередній мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. Водночас у практиці закладів дошкільної освіти пісня нерідко використовується переважно як засіб емоційно-художнього, музикотерапевтичного та розважального впливу, що зужує можливості її цілеспрямованого застосування у системній роботі над мовленням.

Наведемо результати опитування, яке ми провели в Полтавській та Кіровоградській областях у період із листопада 2025 року до січня 2026 року. В опитуванні взяла участь 21 особа: 11 студентів (52,4%) спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ПНПУ імені В.Г.Короленка та ЦДУ ім. В. Винниченка; 10 вихователів ЗДО (47,6%) названих вище областей.

Отримані дані свідчать, що більшість респондентів систематично використовують дитячі пісні в освітньому процесі: 42,9% використовують їх щоденно, ще 38,1% кілька разів на тиждень. Водночас майже п'ята частина опитаних (19%) звертається до пісенного матеріалу рідко, що може свідчити про відсутність чітких методичних орієнтирів або впевненості у лінгводидактичному потенціалі пісні саме для мовленнєвого розвитку дітей молодшого дошкільного віку.

Аналіз відповідей засвідчує, що дитячі пісні переважно застосовуються з метою загального (57,1%) та емоційного розвитку (47,6%), а також для формування музичних здібностей (42,9%). Лише 28,6% респондентів вказали розвиток мовлення як цілеспрямовану мету використання пісень. Це підтверджує домінування художньо-естетичного та емоційного підходів над лінгводидактичним у практиці роботи з дітьми молодшого дошкільного віку.

Більшість опитаних (85,7%) віддає перевагу навчальним (дидактичним) пісенькам, що свідчить про усвідомлення важливості спеціально дібраного мовленнєвого матеріалу. Значна частка респондентів також відзначає потенціал народних (47,6%) і логоритмічних пісень (33,3%). Натомість пісні з мультфільмів, авторські та емоційно привабливі для дітей твори згадуються рідше, що

вказує на недостатню інтеграцію сучасного пісенного контенту у мовленнєву роботу.

А на пропозицію назвати найбільш популярні дитячі пісні, які використовуються вами в садочку, ми отримали такі відповіді: «Вийди, вийди сонечко», «Два веселих гуся», «Котику сіренький», «Два півники», «Несе Галя воду», «Кую, кую чобіток», «Черепашка аха-аха», «Золотава осінь», «Капітошка», «Акулятко», «Булька», «Їде, їде паровозик», «Кап-кап-кап дощик іде», «Прийшла осінь», «Ой у лузі червона калина», пісні для дітей Наталії Май, Світлани Тарабарової, розспівки, «інші народні пісні», «новорічні пісні», «пісні для супроводу руханок». Перелік названих пісень засвідчує переважання народного та сезонного репертуару, а також пісень емоційно-розважального характеру. Водночас у відповідях спостерігається фрагментарність і несистемність добору пісень саме з погляду мовленнєвих завдань. Частина респондентів орієнтується на популярність пісні або її емоційний ефект, а не на лінгводидактичний потенціал тексту.

Більшість опитаних пов'язують вплив пісні насамперед із розвитком звуковимови (66,7%) та збагаченням словникового запасу (66,7%). Менша кількість респондентів відзначає вплив на розвиток зв'язного мовлення (42,9%), і лише незначна частка на формування граматичних умінь (14,3%). Це свідчить про часткове розуміння мовленнєвого потенціалу пісні та недостатню увагу до її можливостей у розвитку граматичної та синтаксичної сторін мовлення.

Серед основних труднощів респонденти назвали відсутність музичного супроводу або технічних засобів (42,9%), брак часу (33,3%) та недостатню кількість методичних матеріалів (28,6%). Зазначені чинники вказують на потребу у створенні доступних методичних рекомендацій і готових лінгводидактичних інструментів для самостійного використання пісні вихователем.

Переважає більшість респондентів (90,5%) позитивно ставиться до використання дитячих пісень у роботі з розвитку мовлення, що свідчить про високий рівень мотиваційної готовності педагогів. Відсутність негативних

оцінок підтверджує сприйняття пісні як важливого педагогічного ресурсу, а не виключно сфери діяльності музичного керівника.

Отже, результати опитування вихователів і студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» засвідчують, що дитяча пісня широко використовується в освітньому процесі закладів дошкільної освіти та має позитивне сприйняття педагогами. Водночас її застосування переважно зорієнтоване на емоційно-художній і загальний розвиток дітей, тоді як лінгводидактичний потенціал реалізується фрагментарно. Обмежене усвідомлення можливостей пісні у формуванні граматичних і зв'язних мовленнєвих умінь, а також наявні організаційно-методичні труднощі актуалізують потребу у розробленні чітких методичних рекомендацій, систематизованого пісенного репертуару та інструментарію для цілеспрямованого використання дитячої пісні як засобу безпосереднього мовленнєвого розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Це передбачає цілеспрямовану лінгводидактичну роботу з текстом пісні: уточнення й активізацію лексичного значення слів, відпрацювання правильної артикуляції, інтонаційної виразності, темпу та ритму мовлення, а також усвідомлення змісту й комунікативного призначення висловлювання. За такого підходу пісня перестає виконувати лише фонову або ілюстративну функцію і трансформується в дієвий засіб мовленнєвої практики.

Ефективне використання лінгводидактичного потенціалу дитячої пісні передбачає науково обґрунтований добір пісенного репертуару для інтегрованих мовленнєво-музичних занять з урахуванням вікових особливостей дітей, конкретних мовленнєвих завдань і характеру емоційно-художнього матеріалу. Добір пісень має відповідати цілям розвитку звукової культури мовлення, фонематичного слуху, словника, граматичних умінь та зв'язного мовлення.

Так, колискові пісні доцільно використовувати для формування інтонаційної виразності, плавності мовлення й координації голосу та слуху в дітей молодшого дошкільного віку. Народні обрядові пісні ефективні для роботи над лексико-граматичними

структурами, словозміною та побудовою простих речень. Сучасні авторські пісні зі звуконаслідуваннями сприяють розвитку фонематичного слуху, артикуляції та збагаченню активного словника, поєднуючи спів, рух і мовленнєву гру. Для старших дошкільників доцільним є використання комбінованих пісенних форм, які інтегрують слово, музику й рух і забезпечують розвиток усіх компонентів мовленнєво-комунікативної компетентності. Таким чином, системний добір дитячих пісень відповідно до мовленнєво-музичних завдань створює умови для цілеспрямованого й результативного мовленнєвого розвитку дошкільників у межах інтегрованого освітнього процесу самим вихователем. Наведемо приклад сучасної пісеньки зі звуконаслідуваннями (фонетико-лексичний акцент, розвиток фонематичного слуху) «Кап-кап, дощик грає» або «На фермі музика лунає» (Milly Tilly Billy Kids Club) [7]. Музично-мовленнєвий потенціал пісні: насичена звуконаслідуваннями (кап-кап, бух-бах, бе-бе, му-му, кря-кря) – чудовим матеріалом для фонематичного слуху, дикції та артикуляції; текст містить прикметники й дієслова (грає, біжить, дзвенить, шурхотить) придатний для збагачення активного словника; дає можливість інтегрувати рух, гру, спів і словесну творчість. Мовленнєві завдання: гра «Хто як говорить?» (імітація звуків тварин чи явищ природи з різними інтонаційними відтінками); пошук слів зі спільним звуком (шумить, шурхотить, шелестить); гра на словотвір «За звуком назви дію» (бе-бе-бе – бекає; му-му-му – мукає, кво-кво-кво – квохче); словотворення (дощ – Дощуун, звук – Звукунчик, крок – Кроківець); складання коротких речень (Дощик грає. Сонце сміється.), а потім їх нарощування та інші.

На нашу думку, існує два шляхи формування мовленнєво-комунікативної компетентності дошкільників засобами дитячої пісні це інтеграція спеціальних мовленнєвих завдань у структуру музичних занять (Н. Маліновська) [8] і навпаки розробка методики проведення інтегрованих мовленнєво-музичних занять. Розглянемо методичний аспект останнього шляху.

Інтегроване мовленнєво-музичне заняття дає змогу максимально реалізувати пісню як безпосередній засіб мовленнєвого розвитку, коли кожен етап роботи спирається на лінгводидактичні завдання, але зберігає позитивну емоційність музичного сприймання та художньо-естетичний потенціал пісні. Спираючись на інтегровану технологію в дошкільній освіті Н. Гавриш, рекомендуємо структуру для інтегрованого мовленнєво-музичного заняття (з домінуванням мовленнєвих завдань):

I. Організаційна частина мотиваційно-емоційний етап (створення емоційного тла): на матеріалі фрагменту пісні.

II. Підготовча частина: робота над лексикою й граматику, звуковою культурою на матеріалі всієї пісні.

III. Основний музично-ігровий етап (активна частина інтеграція слова, музики й руху): виконання пісні, розвиток комунікативних та музичних умінь відповідно до віку.

IV. Заключна частина підсумковий етап (рефлексія й узагальнення).

Наведемо нижче приклад інтегрованого заняття розробленого за принципом поступового переходу від емоційного сприйняття до свідомої мовленнєво-музичної діяльності з комбінацією пісенних форм (старша група).

Тема: «Слово співає у пісні» (на матеріалі колискових, народних обрядових і сучасних дитячих пісень із звуконаслідуваннями).

Мета: розвивати мовленнєву компетентність дошкільників через пісенну діяльність; збагачувати словник, удосконалювати звукову культуру мовлення, формувати вміння будувати речення, змінювати та творити слова на основі пісенного матеріалу; виховувати любов до української пісні.

Приклади матеріалу: народна колискова («Ой ходить сон коло вікон» або «Люлі, люлі, моя дитино»), обрядова веснянка («А ми просо сіяли»), сучасна пісенька («Кап-кап, дощик грає», «На фермі музика лунає» від Milly Tilly Billy Kids Club).

Хід заняття:

I. Організаційна частина – мотиваційно-емоційний етап (створення емоційного тла)

Мета: пробудити інтерес до теми, викликати емоційний відгук на музику та слово.

Діяльність: слухання фрагмента пісні (наприклад, колискової «Ой ходить сон коло вікон» або «Люлі, люлі, моя дитино») у виконанні вихователя або аудіозапису.

Методичні прийоми:

- бесіда про настрій пісні, її образи (сон, мати, дитина, ніч; пори року, осінь, природні явища, хмари, дощ, краплинки);
- виділення знайомих слів, короткі коментарі до значень («Що означає "люлі"?»);
- мовленнєва розминка «співані звуки» (передача інтонацій ніжності, радості, теплоти: а-а-а, люлі-люлі, баю-бай: радості, завзятості: кап-кап-кап).
- логоритмічні вправи (немовні і мовні) (розвиток дрібної моторики, координації рухів, орієнтації в просторі, психічних процесів дихання, темпу, ритму, артикуляції, міміки, інтонації, фонематичного слуху тощо).

Результат: дитина входить у пісенну атмосферу, налаштовується на звукову та смислову роботу з піснею.

II. Підготовча частина:

1. Робота над словником пісні (лексичний рівень)

Мета: активізувати й уточнити словник, пов'язаний зі змістом пісні. Діяльність: мовленнєві ігри.

Методичні прийоми:

- пояснення значень образних або архаїчних слів (наприклад, бай, люлі, колисочка, дрімота, жайворонки, дощик, вітерець);
- дидактичні ігри та вправи на добір слів-синонімів і протилежних за значенням («Скажи по-різному» (ніжний-теплий-сердечний), «Скажи навпаки» (тихий – гучний, веселий – сумний);
- складання коротких описових висловів: «Який вітерець?», «Який сон?», «Яка колискова?», «Яка погода?»;
- словесна гра «Словникова гірлянда» діти називають слова, пов'язані з темою пісні, а вихователь нанизує на ниточку або кульки, або зірочки тощо.

2. Робота над звуковою культурою мовлення (фонетико-фонематичний рівень)

Мета: удосконалювати дикцію, тембр, інтонаційну виразність, ритм і темп мовлення. Діяльність: фонетичні ігри та вправи

на матеріалі пісенних фраз і звуконаслідувальних слів.

Методичні прийоми:

- артикуляційна гімнастика з опорою на звуконаслідування (люлі-люлі, баю-бай, кап-кап, шурх-шурх, бух-бах, бе-бе, му-му, ку-ку);
- ритмічне проговорювання тексту без музики, а потім зі співом;
- гра «Прокажи, як співає слово» на зміну сили голосу, темпу, мелодики;
- фонематичні завдання: «Знайди слова, що починаються зі звука [м]», «Повтори лише ті, де чути звук [ш]».

Результат: діти тренують слухову увагу, звукову чіткість і музичну інтонацію, розвивають артикуляційний апарат.

3. Робота над реченням, словозміною та словотворенням (граматичний рівень)

Мета: формувати граматично правильне мовлення через роботу з текстом пісні. Діяльність: ігрові мовленнєві вправи за змістом пісні.

Методичні прийоми:

- робота над реченням: складання простих речень за малюнками або словами з пісні «Кап-кап, дощик грає» (*Дощик грає. Сонечко сміється. Пташка співає*), поширення речень (*Дощик грає. Дощик весело грає. Дощик весело грає по даху. Дощик весело грає по даху краплинками*);
- дидактичні ігри та вправи на словозміну: зміна форм слів (за колисковою співає – співали – заспівай, спить – спали – засни; дитина – діти, квітка – квітки, пташка – пташки; мама – мамо, дитина – дитино, сон – сонко); за обрядовою піснею «А ми просо сіяли» (змінювання дієслів у різних формах – ви просо сіяли, вони просо сіяли, я просо сіяв, ти просо сіла, він (вона, воно) просо сіяв (сіяла, сіяло));
- дидактичні ігри та вправи на словотворення: утворення пестливих і зменшувальних форм, слів за особливою ознакою (*сон – сонко, кіт – котик, дощ – дощик; пух – пухнастик, зуб – зубастик*);
- гра «Закінчи рядок пісні» на добір рими, що водночас активізує граматичні зв'язки слів, звукову увагу, фонематичний слух: на основі пісні «На фермі музика лунає» (іменники, звуконаслідування).

III. Основний музично-ігровий етап (інтеграція слова, музики й руху)

Мета: закріпити мовленнєві навички в емоційно-моторній діяльності. Діяльність: пісня-руханка, ігрова імпровізація, театралізоване виконання.

Методичні прийоми:

- виконання пісні з рухами, відтворення звуконаслідувань у ритмі;
- інсценізація короткого сюжету з діалогами;
- творчі вправи: «Придумай новий рядок до пісні», «Заспівай, як говорить дощик».

IV. Заключна частина підсумковий етап (рефлексія й узагальнення)

Мета: усвідомлення результатів мовленнєвої діяльності, емоційне завершення заняття. Діяльність: коротке обговорення.

Запитання до дітей:

- Які слова тобі сподобалися найбільше?
- Як можна сказати інакше?
- Як звучить твоя улюблена пісня тихо чи гучно, швидко чи повільно?
- Яка мета кожної пісні?

Результат: діти осмислюють, що через слово пісні можна говорити, грати, працювати та відчувати.

Ми вважаємо, що таке поєднання забезпечує повний цикл мовленнєво-музичної активності – від сприймання інтонації до свідомого творення слова й речення.

Такі мовленнєво-діяльнісні, ігрові та комунікативні підходи забезпечують перехід від пасивного сприймання слова до його активного мовленнєвого використання, поєднуючи художньо-емоційний досвід із формуванням звукової культури, граматичної правильності та комунікативної виразності. У результаті пісня перетворюється на безпосередній засіб розвитку мовлення, у якому поєднуються елементи музичного, лексико-граматичного й емоційно-комунікативного впливу. Ефективність її застосування визначається здатністю педагога поєднати художньо-музичну виразність із цілеспрямованою мовленнєвою діяльністю.

Пісня має стати не лише естетичним тлом,

а активним інструментом мовленнєвої практики. Це передбачає проведення інтегрованих мовленнєво-музичних занять вихователем із обов'язковим використанням: аналізу тексту пісні з уточненням значення слів і виразів; тренуванням артикуляції, дикції, дихання, інтонації, ритму та темпу мовлення до співу та під час співу; вправ на повторення ключових фраз, складання коротких висловлювань за змістом пісні; римотворчих й фонематичних ігор на основі пісенного матеріалу (додавання рухів, римування, вигадування нових куплетів, драматизація); лексико-граматичних вправ на змісті тексту пісні; комунікативного потенціалу пісні – моделювання ситуацій за змістом пісні або у зв'язку зі змістом пісні з її виконанням.

Висновки. Використання дитячої пісні в межах запропонованої методики забезпечує цілісну реалізацію комунікативного, діяльнісного, інтегрованого, компетентнісного, ігрового та синергетичного підходів у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку. Пісня постає не лише емоційно-художнім компонентом, а активним інструментом мовленнєвої діяльності, що сприяє формуванню всіх видів мовленнєво-комунікативної компетентності. Методично обґрунтоване застосування пісенного матеріалу створює природні умови для безпосереднього мовленнєвого розвитку дошкільників і розширює професійну автономію вихователя в реалізації освітніх завдань.

Перспективи подальших розвідок вбачаються у розробленні та експериментальній перевірці варіативних лінгводидактичних моделей використання дитячої пісні в мовленнєвому розвитку дітей різних вікових груп дошкільного віку; укладанні систематизованого пісенного репертуару з урахуванням конкретних мовленнєвих завдань; створенні методичних рекомендацій і дидактичних матеріалів для самостійного використання пісні вихователями в освітньому процесі; дослідженні ефективності інтеграції традиційного та сучасного пісенного контенту в умовах цифрового освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенера В.С., Маліновська Н.В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей : навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта». Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.
2. Богущ А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. 304 с.
3. Вагаманок Г. Робота з дитячою книгою в закладі дошкільної освіти: теорія і практика : навчально-методичний посібник. Київ : КНТ, 2021. 480 с.
4. Верховинець В. Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного віку та молодших школярів. Київ : Музична Україна, 1979. 339 с.
5. Державний стандарт дошкільної освіти. Постанова від 26.11.2025 р. № 1557. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoho-standartu-doshkilnoi-osvity-1557-261125> (дата звернення: 14.01.2026)
6. Завалко К., Балюра К. Розвиток піаністичних навичок дітей дошкільного віку в донотний період навчання. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2023. Вип. 7. С. 52–62. <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2022.79>
7. Кап-кап, дощик гра. Осіння весела танцювальна пісенька для дітей. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=e-pY-kb9RDQ> (дата звернення: 13.01.2026)
8. Маліновська Н. Вплив музичного мистецтва на мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. 2022. № 15. С. 102–110. <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2022-15.11>
9. Микільченко В., Макаренко І. Музика як інструмент для розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами. *Пріоритети особистості в навчанні дітей з особливими освітніми потребами в сучасних умовах* : матеріали II-ї Всеукраїнської наук.-практ. конф. з між народ. участю (квітень 2023 р., м. Полтава) / за заг. ред. Т. В. Махукової. Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. С. 53–60.
10. Стожок А.В. Вплив раннього музичного навчання на розвиток нейронних зв'язків у дітей дошкільного віку. *Академічні візії*. 2023. Вип. 25. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15575868>

FORMING SPEECH AND COMMUNICATION SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN THROUGH CHILDREN'S SONGS

KOTELIANETS YULIIA SERHIIVNA

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Preschool and Primary Education
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ZIMAKOVA LILIYA VASYLIVNA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Preschool Education
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

BILYCHENKO HANNA VALERIIIVNA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Preschool Education
State Higher Educational Institution "Donbas State Pedagogical University"

Abstract. Introduction. *In contemporary preschool education, the development of children's speech and communication competence is recognized as a key priority, particularly in the context of competence-based and child-centered approaches. At the same time, children's songs, despite their natural integration of language, music, and emotional expression, are predominantly used as tools for artistic and aesthetic development. Their potential as a direct linguistic and didactic resource for systematic speech development remains insufficiently realized in educational practice.*

Purpose. *The purpose of the study is to theoretically substantiate and methodologically outline the possibilities of using children's songs as an effective means of developing speech and communication skills in preschool children within modern educational paradigms.*

Methods. The research is based on a combination of theoretical methods (analysis, synthesis, and generalization of scientific literature, educational programs, and нормативні документи), empirical methods (questionnaires conducted among preschool educators and students majoring in Preschool Education), and pedagogical modeling. The study also includes the design of an integrated speech-and-music lesson model aimed at enhancing children's linguistic development through song-based activities.

Results. The study reveals that children's songs possess significant linguistic and didactic potential for developing various components of speech competence, including phonetic awareness, articulation and sound culture, vocabulary enrichment, grammatical structuring, coherent speech, and communicative skills. It is demonstrated that the rhythmic, melodic, and repetitive nature of songs спочобуєтьєм natural memorization, improves phonemic hearing, and enhances expressive speech. At the same time, survey findings indicate that, although songs are widely used in preschool settings, they are mainly applied for emotional engagement and musical development rather than for targeted speech instruction. Only a limited proportion of educators intentionally use songs to achieve linguistic objectives, particularly in the areas of grammar and coherent speech.

The research identifies key challenges faced by educators, including insufficient methodological support, lack of structured guidelines for selecting song material, and limited awareness of the full linguistic potential of songs. In response, the authors propose principles for selecting song repertoire based on children's age characteristics, speech development levels, and specific linguistic goals. Additionally, a structured model of an integrated speech-and-music lesson is developed, emphasizing the *последовательную работу* with lexical, phonetic, and grammatical aspects of speech through song-based activities. The model includes motivational, preparatory, active, and reflective stages, ensuring a gradual transition from emotional perception to conscious speech production.

Originality. The study provides a novel justification of children's songs as a direct, systematic, and multifunctional linguistic-didactic tool rather than merely an auxiliary artistic resource. It offers a structured methodological framework for their purposeful integration into the speech development process of preschool children and highlights the importance of combining musical, linguistic, and *игрові компоненти* in a unified educational approach.

Conclusion. The methodologically grounded use of children's songs contributes to the holistic integration of speech, musical, cognitive, and emotional development. It creates favorable conditions for natural language acquisition, increases children's motivation for speech activity, and enhances their communicative competence. Furthermore, it expands the professional autonomy of educators by enabling them to independently incorporate song-based linguistic activities into daily practice. The study emphasizes the need for further development of methodological resources, systematized song repertoires, and practical tools for effective implementation in preschool education.

Key words: children's songs, speech development, speech and communication skills, preschool education, educational approaches, modern technologies; integrated learning, game methods, preschool children.

REFERENCES

1. Benera, V.Ie., & Malinovska, N.V. (2010). *Teoriia ta metodyka rozvytku ridnoi movy ditei* [Theory and methodology of children's native language development]. Vydavnychi Dim «Slovo».
2. Bohush, A., Havrysh, N., & Kotyuk, T. (2006). *Metodyka orhanizatsii khudozhno-movlenniievoi diialnosti ditei u doshkilnykh navchalnykh zakladakh* [Methods for organising artistic and language activities for children in pre-school educational establishments]. Vydavnychi Dim «Slovo».
3. Vatamaniuk, H. (2021). *Robota z dytiachoiu knyhoiu v zakladi doshkilnoi osvity: teoriia i praktyka* [Working with children's books in pre-school settings: theory and practice]. KNT.
4. Verkhovynets, V. (1979). *Vesnianochka. Ihry z pisniamy dlia ditei doshkilnoho viku ta molodshykh shkoliariv* [Springtime. Sing-along games for pre-schoolers and younger schoolchildren]. Muzychna Ukraina.
5. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (26 zhovtnia 2025). *Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity* [National Standard for Pre-school Education]. (№ 1557). <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnogo-standartu-doshkilnoi-osvity-1557-261125>
6. Zavalko, K., & Baliura, K. (2023). *Rozvytok pianistychnykh navychok ditei doshkilnoho viku v donotnyi period navchannia* [The development of piano skills in pre-school children during the early stages of learning]. *Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi*, 7, 52–62. <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2022.79>
7. *Kap-kap, doshchuk hra. Osinnia vesela tantsiuvalna pisenka dlia ditei* [Tap-tap, the rain is falling. A cheerful, dance-like autumn song for children]. <https://www.youtube.com/watch?v=e-pY-kb9RDQ>
8. Malinovska, N. (2022). *Vplyv muzychnoho mystetstva na movlenniievi rozvytok ditei starshoho doshkilnoho viku* [The influence of music on the language development of older pre-school children].

Naukovyi visnyk Kremenetskoï oblasnoï humanitarno pedahohichnoï akademii im. Tarasa Shevchenka, 15, 102–110. <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2022-15.11>

9. Mykilchenko, V., & Makarenko, I. (2023, 11-12 kvitnia) Muzyka yak instrument dlia rozvytku movlennia ditei z osoblyvymy osvitynymi potrebamy [Music as a tool for developing speech in children with special educational needs]. *Priorytety osobystosti v navchanni ditei z osoblyvymy osvitynymi potrebamy v suchasnykh umovakh* : materialy II-yi Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. z mizh narod. uchastiu. Poltava (s. 53–60). LNU imeni Tarasa Shevchenka.
10. Stozhok, A.V. (2023). Vplyv rannoho muzychnoho navchannia na rozvytok neuronnykh zviazkiv u ditei doshkilnogo viku [The impact of early music education on the development of neural connections in pre-school children]. *Akademichni vizii*, (25). 1–15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15575868>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 19.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026